

Okrogla miza na Škrabčevi domačiji v Hrovači ob svetovnem dnevu maternega jezika. Sodelujoči (od leve proti desni): Mathias Rambaud, asistent za kulturne prireditve na Francoskem inštitutu v Ljubljani, Marko Hadžič, študent slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani in štipendist Škrabčeve ustanove, novinarka Agata Tomazič, red. prof. dr. Marko Stabej, predstojnik Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, dr. Ina Ferbežar, vodja strokovne službe Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik

Jezik srca

Tekst: **Elvira Miše Miklavčič** Foto: **Alenka Mihajlovič, Foto Bobo, arhiv Reporterja**
 elvira.mise@reporter.si

Leta 1999 je Unesco razglasil 21. februar za mednarodni dan maternega jezika v spomin na protest in smrt bengalskih študentov, ki so leta 1952 zahtevali enakopravnost za svoj jezik. Z mednarodnim dnevom maternega jezika tako skuša Unesco opozoriti na potrebo po ohranjanju kulturne in jezikovne različnosti posameznih področij v svetu. V času vse večje globalizacije in večjezičnosti pa postaja poudarjanje ohranjanja maternega jezika ponovno aktualno tudi za slovenščino.

Materinščina je tisti jezik, ki se ga kot otroci naučimo od svojega okolja, družine. Na območju Slovenije je to po večini slovenščina. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je iz popisa prebivalstva, ki je bil izveden leta 2002, razvidno, da je slovenščina materni jezik za 88 odstotkov prebivalcev Slovenije, tako da Slovenija med državami članicami Evropske unije velja za jezikovno razmeroma homogeno državo. Govorci slovenščine razen v Sloveniji strnjeno živijo še v Beneški Sloveniji in Furlaniji-Julijski krajini v Italiji, na Koroškem v Avstriji, v hrvaški Istri, v madžarskem Porabju in v nekaterih skupnostih izseljencev v Nemčiji, ZDA, Kanadi in Avstraliji. Skupno naj bi slovenščino govorilo okoli 2,5 milijona ljudi. Po številu govorcev ima danes le pet odstotkov vseh jezikov na

svetu več kot dva milijona govorcev. Slovenski jezik sodi kljub svoji sorazmerni majhnosti s 179. mestom v elitno skupino najbolj razširjenih jezikov na svetu. Slovenščina tako nikakor ni ogrožen jezik, kar pa še ne pomeni, da je skrb za njegovo ohranjanje in razvoj odveč. Skrb za slovenski jezik je danes v Sloveniji seveda tudi zakonsko urejena. Zakon o javni rabi slovenščine je tako denimo deklarativno skrb na nacionalni ravni konkretiziral in predpisal, da Republika Slovenija »zagotavlja status slovenščine z dejavno jezikovno politiko, ki vključuje skrb za zagotovitev pravnih podlag njene rabe, za stalno znanstvenoraziskovalno spremljanje jezikovnega življenja in za širjenje jezikovne zmožnosti ter skrb za razvoj in kulturo jezika«. A v času globalizacije in dejstva, da recimo na več ravneh komunikacije, vključno s spletom, postaja vse pogostejši jezik v uporabi angleščina, postaja udejanjanje teoretičnih zakonskih predpisov vse bolj pomembno tudi v praksi. Dejstvo, da je slovenščina danes tudi eden izmed uradnih jezikov Evropske unije, ga zagotovo uvršča med najuglednejše jezike. A stvarnost Evropske unije je tudi večjezičnost. Kako se slovenski jezik spopada z njo? In kako z dejstvom, da se danes slovenščine uči vse več tujcev?

Materni jezik v tujih ustih

V Hrovači na Dolenjskem, na domačiji pomembnega jezikoslovca patra Stanislava Škrabca, z različnimi dogodki že tradicionalno vsako leto obeležijo mednarodni dan maternega jezika. Tudi letos so se tega praznika spomnili z okroglo mizo z naslovom »Materni jezik v tujih ustih: kdo se uči slovenščine in zakaj?« V zanimivem pogovoru, ki ga je vodila Agata Tomažič, so sodelovali: red. prof. dr. Marko Stabej, predstojnik Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, dr. Ina Ferbežar, vodja strokovne službe Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, Mathias Rambaud, asistent za kulturne prireditve na Francoskem inštitutu v Ljubljani, in Marko Hadžić, študent slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani in štipendist Škrabčeve ustanove.

V Sloveniji velja stereotip, da se tujci ne učijo slovenščine. Če že, se je po širšem prepričanju naučijo recimo zaradi svojih življenjskih sopotnikov, ne pa zaradi dejstva, da je to nekaj povsem normalnega, da se naučiš jezika okolja, v katerem živiš. Kot je poudaril dr. Stabej, je slovenščina v ustih tujca prastara zadeva. »V 19. stoletju se nam je zdelo, da je slovenščina samo za Slovence, kar je privedlo do vrste praks mišljenja in stereotipov, zaradi katerih nihče več ne razmišlja, da je to povsem normalno, da se slovenščine učijo tudi tujci.«

Toda danes se v resnici slovenščine uči več tujcev kot kdajkoli prej. Slovenija ima na treh različnih celinah tudi 57 lektoratov za slovenski jezik. Svojo izkušnjo z lektoratom v Tübingenu v Nemčiji je opisala dr. Ina Ferbežar. V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja se je tam slovenščine učilo 17 študentov, kar je bilo veliko za majhen lektorat. Danes je teh študentov veliko več. Vse to odpira tudi probleme financiranja teh lektoratov. Pogosto je to strošek tujih univerz. Bivši minister za visoko šolstvo Gregor Golobič naj bi bil recimo prepričan, da lektorati za slovenski jezik v tujini ne sodijo pod njegovo ministrstvo. Kam pa naj sodi nekaj, kar je na tuji univerzi, se ob tem sprašuje Stabej. Navsezadnje lektorji v tujini niso zgolj učitelji. So tudi neke vrste kulturni ambasadorji Slovenije, ki organizirajo še vrsto drugih kulturnih prireditev in podobno. Eden od tujih študentov, ki se je za študij slovenščine odločil predvsem zaradi zanimanja za slovanske jezike, je študent Filozofske fakultete v Ljubljani Marko Hadžić. V Beogradu, kjer študij slovenščine poteka od leta 2006, se je na primerjalno jezikoslovje in slovenščino vpisal leta 2008. Še sreča, da takrat, pravi, saj je danes v Srbiji zanimanje za študij slovenščine enormno, dva profesorja pa imata tako opraviti z bistveno večjim številom študentov kot pred nekaj leti. Pove še, da v Srbiji sicer o Sloveniji in slovenščini iz osnovnošolskih in srednješolskih učnih načrtov izvedo zelo malo, saj so jo po letu 1990 »zelo lepo« umaknili iz njih.

Mathias Rambaud, ki na Francoskem

inštitutu v Ljubljani skrbi za organizacijo kulturnih dogodkov, pa je, kar zadeva slovenščino, samouk. Poročen je s Slovenko, kar je bila zagotovo dodatna motivacija, da se nauči jezika. Pri svojem učenju se je največkrat srečeval s težavo, da si je želel v praksi preverjati svoje znanje, pa so Slovenci, ki jih je srečeval, z njim vedno govorili angleško. »Šele ko te Slovenci ogovorijo v slovenščini, veš, da si prišel do določenega zadovoljivega nivoja znanja jezika,« pravi Rambaud.

Veliko tujcev se slovenščine danes uči tudi zaradi zaposlitve, pri čemer je Ferbežerjeva poudarila, da se večina tovrstnih učencev slovenščine, kot so denimo tuji zdravniki, jezika uči doma, potem pa opravijo v Sloveniji samo izpit. Tujci, ki želijo pridobiti slovensko državljanstvo, pa imajo po uredbi o integraciji tujcev tudi pravico do brezplačnih tečajev v obsegu 180 ur. Predlani je te tečaje, ki potekajo na ljudskih univerzah in zasebnih jezikovnih šolah, opravilo 500, lani pa 700 tečajnikov, ocenjujejo pa, da je vseh tečajnikov okrog 1000. Kot je ena od prisotnih osnovnošolskih učiteljic slovenskega jezika poudarila, pa se z veliko težavami pri učenju slovenščine srečujejo tudi tujci, ki pri nas obiskujejo osnovno šolo. To nikakor niso več samo otroci iz nekdanjih skupnih jugoslovanskih republik, ampak denimo tudi Kitajci. Kako naj se tak otrok po zgolj 30 urah, kolikor država nameni tujemu otroku za priprave za vključitev v slovensko osnovno šolo, normalno vključi v šolski proces, pa je že drugo vprašanje. To je, podobno kot marsikaj drugega, za uradnike zgolj vprašanje na papirju, za marsikaterega učitelja, ki svoje poslanstvo jemlje resno, pa še kako velik praktičen problem. A kakorkoli, že dolgo časa ne velja več, da je domači, torej rojeni govorec, idealen govorec določenega jezika. Niti da je cilj tujca, da govori kot rojeni govorec. Morda se velja tega večkrat spomniti. Ko bodisi v vsakdanjem življenju v Sloveniji srečujemo tujce ali ko sami v vsakdanjem pogovoru slovenski jezik po nemarnem »masakriramo« do nerazpoznavnosti. ■

Slovenski jezik skozi čas

- Humanizem je v 14. in 15. stoletju uveljavil miselnost, da so jeziki vseh ljudstev v rabi enakovredni.
- Slovenski jezik je star jezik s tisočletnim pisnim in štiristoletnim slovničnim izročilom. Slovenski knjižni jezik v 16. stoletju ni bil oblikovan na novo, ampak se je razvil iz tedanjega pisnega izročila. Slovenski jezik se je izoblikoval predvsem v protestantski cerkvi, saj je Martin Luther (1483–1546) učil, naj verniki berejo Sveto pismo v njim razumljivem jeziku.
- Utemeljitelji slovenskega jezika so bili Primož Trubar in njegovi somišljeniki, zlasti Dalmatin, Krelj in Bohorič. Prišlo je do nastanka vrste pomembnih nabožnih in drugih knjig: Trubarjeva Katekizem in Abecednik, prvi dve protestantski knjigi pri nas (1550); Dalmatinov prevod Svetega pisma; Megiserjev štirijezični slovar (slovenščina, nemščina, latinščina, italijanščina) – prvi slovar slovenskega jezika (1592).
- V 17. stoletju je vse več plemstva slovenskega. Na deželi se je govorilo slovensko, v bližini mest slovensko, pomešano z nemščino, v mestih nemško in italijansko.
- 1768, Marko Pohlin: Kranjska gramatika – druga slovenska slovnica, pisana v nemščini.
- 1781, Marko Pohlin: Tu malo besediše treh jezikov – drugi slovenski slovar.
- 1784–1804 drugi prevod Svetega pisma, za kar je zaslužen Jurij Japelj.
- Marko Pohlin (1735–1801) je prispeval tudi pomembno slovnico Kraynska grammatika (v nemščini).
- Franc Metelko (1789–1860) je v šole uvedel novo poglavje iz skladnje, predstavil nov črkopis (metelčica), latinico dopolnil s cirilskimi in grškimi znaki. Po novi izdaji slovnice leta 1830 je nastala črkarska pravda, v kateri so se spopadli zagovorniki in nasprotniki metelčice.
- V tistem času se je pojavilo več pisav: bohoričica (Adam Bohorič), metelčica (Franc Metelko) in dajncica (Peter Dajnko).
- V času romantike sta bila vodilna razumnika Jernej Kopitar in Matija Čop.
- Jernej Kopitar (1780–1844) se je zavzemal za nov, izboljšan črkopis, odstranitev germanizmov v slovenskem jeziku, zlasti tistih v skladnji.
- Matija Čop (1797–1835) pa je trdil, da črkopisna reforma ni nujna in za knjižni jezik ne more biti odločilna, da se mora slovenska literatura ravnati po razvitih evropskih literaturah, ne pa po ljudskem pesništvu.
- Tudi v drugi polovici 19. stoletja je bilo opravljenega veliko dela za utrditev knjižnojezikovne norme. Prizadevali so si za ustalitev pisnega jezika, utrditev in poglobitev slovnične dognanosti in besedotvorja.
- Red v izreki je nakazal jezikoslovec Stanislav Škrabec (1844–1918) z znamenito razpravo o slovenskih knjižnih glasovih in naglaševanju (1870), ki je opozoril na osrednjeslovenske temeljne knjižne izreke.
- V boj za naravni izgovor in zoper branje po črki spada tudi polemika proti l-kanju, ki ga je v začetku dvajsetih let našega stoletja šolska oblast prepovedala.
- 1919. dobimo ljubljansko univerzo, s tem se začne načrten razvoj jezika.
- 1938. je ustanovljena Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU).
- Danes je SKJ uzakonjen s slovnico, pravopisom, pravorečjem, SSKJ in drugimi priročniki.

Stran / Page: 78

Doseg / Reach: 23000

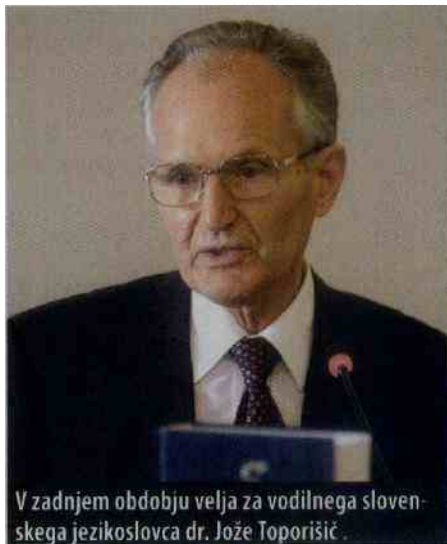
Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1442 cm2

4 / 4

Dejstvo, da imamo Slovenci slovarje in slovnice, še ni dovolj za ohranjanje jezika. Jezik je treba negovati tudi v vsakdanji uporabi.

V zadnjem obdobju velja za vodilnega slovenskega jezikoslovca dr. Jože Toporišič.

Dr. Marko Stabej: »V Sloveniji velja stereotipno razmišljanje, da je treba v tujini skrbeti samo za Slovence, ki se učijo slovenskega jezika. Utrujeni smo že od razlaganja, da je treba skrbeti tudi za tujce, ki jih zanima Slovenija.«

Spomenik v Bangladešu bengalskim študentom, ki so leta 1952 zahtevali enakopravnost za svoj jezik in zaradi katerih je Unesco razglasil 21. februar za svetovni dan materne jezika.